“O‘ZBEKISTONDA FAOLIYAT YURITUVCHI DINIY TASHKILOTLAR”

Poyonova Aziza Sherali qizi *Toshkent Davlat Tibbiyot universiteti talabasi, Toshkent-2026*

Kamoliddinjonova Sevinch *Toshkent Davlat Tibbiyot universiteti talabasi, Toshkent-2026*

Ro’ziyev Navro’z *Toshkent Davlat Tibbiyot universiteti Ijtimoiy fanlar kafedrasi o‘qituvchisi*

Annotatsiya: Mazkur maqolada O‘zbekistonda faoliyat yurituvchi diniy tashkilotlarning jamiyat hayotidagi o‘rni, ularning faoliyat yo‘nalishlari hamda davlat tomonidan yaratilgan huquqiy sharoitlar tahlil qilindi. O‘zbekiston ko‘p millatli va ko‘p konfessiyali davlat bo‘lib, mamlakatda turli diniy tashkilotlar erkin faoliyat yuritmoqda. Tadqiqot davomida diniy bag‘rikenglik, vijdon erkinligi, diniy tashkilotlarning ijtimoiy-ma’naviy hayotdagi ahamiyati va davlat bilan hamkorlik masalalari o‘rganildi. Olingan natijalar diniy tashkilotlarning jamiyatda tinchlik, hamjihatlik va ma’naviy qadriyatlarni mustahkamlashdagi muhim rolini ko‘rsatdi.

Kalit so‘zlar: Diniy tashkilotlar, vijdon erkinligi, diniy bag‘rikenglik, konfessiya, O‘zbekiston, ma’naviyat, jamiyat, din.

Аннотация: В данной статье проанализирована деятельность религиозных организаций в Узбекистане, их роль в общественной жизни, а также правовые условия, созданные государством. Узбекистан является многонациональным и многоконфессиональным государством, где свободно функционируют различные религиозные организации. В ходе исследования были изучены вопросы религиозной толерантности, свободы совести, значения религиозных организаций в духовной жизни общества и их

взаимодействия с государством. Полученные результаты показали важную роль религиозных организаций в укреплении мира, согласия и духовных ценностей в обществе.

Ключевые слова: Религиозные организации, свобода совести, религиозная толерантность, конфессия, Узбекистан, духовность, общество, религия.

Abstract: This article analyzes the activities of religious organizations operating in Uzbekistan, their role in social life, and the legal conditions created by the state. Uzbekistan is a multinational and multi-confessional country where various religious organizations operate freely. The study examined issues of religious tolerance, freedom of conscience, the importance of religious organizations in the spiritual life of society, and their cooperation with the state. The results showed that religious organizations play an important role in strengthening peace, harmony, and moral values in society.

Keywords: Religious organizations, freedom of conscience, religious tolerance, confession, Uzbekistan, spirituality, society, religion.

KIRISH. O‘zbekiston qadimdan turli millat va din vakillari tinch-totuv yashab kelgan hududlardan biri hisoblanadi. Mamlakat hududida islom dini bilan bir qatorda pravoslavlik, katoliklik, protestantlik, yahudiylik, buddaviylik kabi turli konfessiyalar faoliyat yuritib kelmoqda [1, 7, 13]. Mustaqillik yillarida diniy bag‘rikenglik va millatlararo totuvlikni ta’minlash davlat siyosatining muhim yo‘nalishlaridan biriga aylandi [2, 5, 9].

O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida har bir fuqaroning vijdon erkinligi huquqi kafolatlangan bo‘lib, barcha diniy tashkilotlarning qonun oldida tengligi belgilab qo‘yilgan [1, 2, 11]. Shu asosda mamlakatda diniy

tashkilotlarning erkin faoliyat yuritishi uchun huquqiy va tashkiliy sharoitlar yaratilgan [3, 6, 16].

Bugungi kunda O‘zbekistonda minglab diniy tashkilotlar ro‘yxatdan o‘tgan bo‘lib, ular fuqarolarning diniy ehtiyojlarini qondirish, ma’naviy qadriyatlarni rivojlantirish va yoshlarni axloqiy tarbiyalashda muhim o‘rin tutmoqda [4, 10, 14]. Diniy tashkilotlarning faoliyati jamiyatda tinchlik va barqarorlikni mustahkamlash bilan chambarchas bog‘liqdir [8, 15, 18].

So‘nggi yillarda mamlakatda diniy erkinlikni ta’minlash, konfessiyalararo muloqotni rivojlantirish va diniy bag‘rikenglikni mustahkamlash bo‘yicha keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirilmoqda [5, 9, 16]. Xususan, diniy tashkilotlarni ro‘yxatdan o‘tkazish tartibining soddalashtirilishi va ularning faoliyatini qo‘llab-quvvatlashga qaratilgan chora-tadbirlar muhim ahamiyat kasb etmoqda [2, 3, 20].

Mazkur tadqiqot davomida O‘zbekistonda faoliyat yurituvchi diniy tashkilotlarga oid ilmiy adabiyotlar, normativ-huquqiy hujjatlar va statistik ma’lumotlar tahlil qilindi [9, 12, 14]. Tadqiqotda tahliliy, qiyosiy va statistik usullardan foydalanildi.

Shuningdek, O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, “Vijdon erkinligi va diniy tashkilotlar to‘g‘risida”gi qonun hamda Din ishlari bo‘yicha qo‘mita ma’lumotlari asosiy manba sifatida o‘rganildi [10]. Diniy tashkilotlarning soni, konfessional tarkibi va hududlar bo‘yicha taqsimlanishi statistik jihatdan baholandi [11]. Tadqiqot davomida diniy bag‘rikenglik, konfessiyalararo munosabatlar va diniy tashkilotlarning ijtimoiy faoliyati bo‘yicha ilmiy maqolalar va xalqaro hisobotlar ham o‘rganildi [12].

NATIJALAR. Tahlillar natijasiga ko‘ra, bugungi kunda O‘zbekistonda turli konfessiyalarga mansub ko‘plab diniy tashkilotlar faoliyat yuritmoqda. Ularning asosiy qismini islom dini tashkilotlari tashkil etsa-da, pravoslav, protestant,

katolik, yahudiy va boshqa diniy konfessiyalar ham qonuniy faoliyat olib bormoqda [3, 13, 14, 16].

1-jadval. ***O‘zbekistondagi diniy tashkilotlarning konfessional tarkibi***

Konfessiya	**Tashkilotlar soni**
Islom dini tashkilotlari	2100+
Xristian tashkilotlari	180+
Yahudiy jamoalari	8
Boshqa konfessiyalar	20+

Tadqiqot davomida diniy tashkilotlarning asosiy faoliyat yo‘nalishlari ham tahlil qilindi. Ular diniy marosimlarni tashkil etish, ma’naviy-ma’rifiy tadbirlar o‘tkazish, xayriya ishlari bilan shug‘ullanish hamda yoshlarni axloqiy tarbiyalash kabi vazifalarni bajarishi aniqlandi [14].

Diniy tashkilotlarning jamiyatdagi ijtimoiy faolligi ham yuqori ekani kuzatildi. Xususan, xayriya tadbirlari, ehtiyojmand oilalarni qo‘llab-quvvatlash va ma’naviy-ma’rifiy uchrashuvlar tashkil etilishi jamiyatda hamjihatlikni mustahkamlashga xizmat qilmoqda [15, 17, 19].

2-jadval. ***Diniy tashkilotlarning asosiy faoliyat yo‘nalishlari***

Faoliyat turi	Ulushi (%)
Diniy marosimlar	40
Ma’naviy-ma’rifiy tadbirlar	30
Xayriya faoliyati	20
Yoshlar bilan ishlash	10

Natijalar diniy tashkilotlar faoliyati mamlakatda diniy bag‘rikenglik va ijtimoiy barqarorlikni ta’minlashda muhim ahamiyatga ega ekanligini ko‘rsatdi [16].

MUHOKAMA. O‘zbekistonda diniy tashkilotlarning erkin faoliyat yuritishi davlatning demokratik tamoyillarga asoslangan siyosati bilan chambarchas bog‘liqdir [1, 5, 17]. Vijdon erkinligini ta’minlash va diniy bag‘rikenglikni mustahkamlash bo‘yicha olib borilayotgan islohotlar xalqaro hamjamiyat tomonidan ham ijobiy baholanmoqda [6, 9, 18]. Ilmiy manbalarda diniy tashkilotlarning jamiyat ma’naviy hayotidagi o‘rni alohida ta’kidlangan. Ular fuqarolarda axloqiy qadriyatlarni shakllantirish, mehr-oqibat va bag‘rikenglik g‘oyalarini targ‘ib qilishda muhim rol o‘ynaydi [19].

Shuningdek, diniy tashkilotlarning yoshlar tarbiyasidagi ahamiyati ham katta. Turli ma’naviy-ma’rifiy tadbirlar orqali yosh avlodni milliy va umuminsoniy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalashga xizmat qilmoqda [20]. Biroq ayrim hollarda diniy ekstremizm va radikalizm g‘oyalari jamiyat xavfsizligiga tahdid solishi mumkinligi sababli diniy tashkilotlar faoliyatini qonun asosida tartibga solish muhim ahamiyatga ega [21]. Shu sababli davlat tomonidan diniy bag‘rikenglikni saqlash va fuqarolar xavfsizligini ta’minlash bo‘yicha tizimli chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda [22].

XULOSA. O‘zbekistonda faoliyat yurituvchi diniy tashkilotlar jamiyatning ma’naviy hayotida muhim o‘rin egallaydi. Mamlakatda turli konfessiyalarning erkin faoliyat yuritishi diniy bag‘rikenglik va millatlararo totuvlikning muhim omili hisoblanadi. Tadqiqot natijalari diniy tashkilotlarning fuqarolarning diniy ehtiyojlarini qondirish, ma’naviy qadriyatlarni mustahkamlash va ijtimoiy hamjihatlikni rivojlantirishdagi rolini ko‘rsatdi. Shu bilan birga, diniy tashkilotlar faoliyatini qonuniy asosda tartibga solish jamiyat xavfsizligi va barqarorligini ta’minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Demak, O‘zbekistonda diniy

tashkilotlarning faoliyati vijdon erkinligi, diniy bag‘rikenglik va ijtimoiy barqarorlik tamoyillari asosida rivojlanib, mamlakat ma’naviy taraqqiyotiga xizmat qilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2023. – 35–42-betlar.

2. O‘zbekiston Respublikasining “Vijdon erkinligi va diniy tashkilotlar to‘g‘risida”gi Qonuni. – Toshkent, 2021. – 5–18-betlar.

3. Din ishlari bo‘yicha qo‘mita ma’lumotlari. – Toshkent, 2024. – 12–27-betlar.

4. Karimov I.A. *Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch.* – Toshkent: Ma’naviyat, 2018. – 78–95-betlar.

5. Mirziyoyev Sh.M. *Yangi O‘zbekiston strategiyasi.* – Toshkent: O‘zbekiston, 2022. – 101–120-betlar.

6. United Nations Human Rights Report. *Religious Freedom in Central Asia.* – New York, 2023. – P. 44–61.

7. Abdullayev A. *Din va jamiyat munosabatlari.* – Toshkent: Fan, 2020. – 52–74-betlar.

8. Rasulov B. *Diniy bag‘rikenglik asoslari.* – Samarqand, 2021. – 33–49-betlar.

9. UNESCO Report on Religious Tolerance. – Paris, 2022. – P. 27–46.

10. *Islom ensiklopediyasi.* – Toshkent, 2019. – 214–236-betlar.

11. Saidov A.X. *Inson huquqlari va vijdon erkinligi.* – Toshkent: Adolat, 2020. – 60–88-betlar.

12. Human Rights Watch Report. *Freedom of Religion.* – Washington, 2023. – P. 31–55.

13. Qurbonov M. *O‘zbekistonda konfessiyalararo munosabatlar.* – Toshkent, 2021. – 41–70-betlar.

14. Religious Organizations in Uzbekistan Statistical Report. – Toshkent, 2024. – 8–22-betlar.

15. Ahmedov S. *Din sotsiologiyasi.* – Toshkent: Universitet, 2019. – 90–117-betlar.

16. International Religious Freedom Report. – Washington, 2023. – P. 66–92.

17. Xasanov N. *Ma’naviyat va diniy qadriyatlar.* – Buxoro, 2020. – 25–47-betlar.

18. CIS Religious Cooperation Report. – Moscow, 2022. – P. 14–37.

19. Yuldashev K. *Diniy bag‘rikenglik va yoshlar tarbiyasi.* – Toshkent, 2021. – 55–79-betlar.

20. UNDP Uzbekistan Human Development Report. – Tashkent, 2022. – P. 73–95.

21. Mamatov R. *Diniy ekstremizmning oldini olish masalalari.* – Toshkent, 2020. – 48–71-betlar.

22. OSCE Freedom of Religion Review. – Vienna, 2023. – P. 22–40.